

Marta Małek

Scenariusz zajęć
„Uczmy się tolerancji”
realizowany w ramach
kompleksowego
wspomagania szkoły

Tekst: **Marta Małek**

Od 2003 r. pracuje jako nauczyciel bibliotekarz w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie. Ukończyła filologię polską, filologię angielską oraz studia podyplomowe z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej. W pracy zawodowej zajmuje się głównie prowadzeniem zajęć dla uczniów, promujących edukację czytelniczną i medialną, edukację na rzecz bezpiecznego internetu i odpowiedzialnego korzystania z mediów społecznościowych oraz edukacją międzykulturową i antydyskryminacyjną. Prowadzi również szkolenia dla nauczycieli bibliotekarzy dotyczące promocji czytelnictwa i rozwijania kompetencji czytelnicznych u uczniów, biblioterapii, bezpiecznego internetu oraz zastosowania TIK w edukacji. Koordynuje sieci współpracy i samokształcenia.

Konsultacja merytoryczna:

Anna Płusa

Redakcja i korekta:

Małgorzata Skibińska

Projekt okładki:

Barbara Jechalska

Redakcja techniczna i skład:

Małgorzata Skibińska

Warszawa 2018

Publikacja jest rozpowszechniana na zasadach wolnej licencji

Creative Commons – Uznanie Autorstwa – Użycie Niekommercyjne (CC-BY-NC)

Ośrodek Rozwoju Edukacji

Aleje Ujazdowskie 28

00-478 Warszawa

tel. 22 345 37 00

www.ore.edu.pl

Spis treści

Wstęp	4
Wspomaganie.....	4
Scenariusz lekcji „Uczmy się tolerancji”	5
Podsumowanie	8
Załączniki	8
Załącznik 1	8
Załącznik 2	9
Załącznik 3	10

Wstęp

Jednym z czterech kierunków polityki oświatowej państwa wyznaczonych przez Ministerstwo Edukacji Narodowej do realizacji w roku szkolnym 2016/2017 było „Kształtowanie postaw. Wychowanie do wartości”. Kształtowanie postaw to trudny i długotrwały proces, na który ma wpływ wiele czynników: rodzina, środowisko, szkoła, grupa rówieśnicza oraz środki masowego przekazu. Głównym celem wychowania do wartości jest natomiast poznanie przez dzieci i młodzież wartości uniwersalnych, takich jak prawda, miłość, piękno, wolność i godność człowieka, rodzina, odpowiedzialność, ojczyzna, praca oraz tolerancja.

Wspomaganie

Powyższe zagadnienie stanowiło jeden z przedmiotów procesu kompleksowego wspomagania zrealizowanego w roku szkolnym 2016/2017 w Szkole Podstawowej nr 1 im. Adama Mickiewicza w Krzepicach. Proces ten przeprowadzony został przez nauczycieli konsultantów Regionalnego Ośrodka Doskonalenia Nauczycieli „WOM” w Częstochowie we współpracy z nauczycielami bibliotekarzami Publicznej Biblioteki Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie.

W procesie wspomagania pełniłam funkcję eksperta. Moim zadaniem było przeprowadzenie lekcji otwartej dla uczniów klas IV i V dotyczącej kształtowania postaw i zachowań związanych z szeroko pojętą tolerancją. Lekcję tę przeprowadziłam w szkole 31 marca 2017 roku. Zajęcia o tej tematyce, które prowadzę na co dzień w Publicznej Bibliotece Pedagogicznej, cieszą się dużym zainteresowaniem. Kadre Szkoły Podstawowej nr 1 w Krzepicach tworzy zespół ok. 50 nauczycieli. Na zajęciach prowadzonych przeze mnie obecnych było czterech nauczycieli – opiekunów poszczególnych klas IV i V, dla których przeznaczone były lekcje. Właściwą realizację treści merytorycznych umożliwił mi ukończony w 2016 r. kurs dla 10 liderów edukacji międzykulturowej i antydyskryminacyjnej organizowany w ramach projektu Ośrodka Rozwoju Edukacji „Edukacja międzykulturowa i antydyskryminacyjna. Różnorodność w(śród) nas”. W trakcie kursu zdobyłam wiedzę i materiały, które wykorzystuję na zajęciach z uczniami i na szkoleniach dla nauczycieli.

Cele wspomagania szkoły określone zostały na podstawie diagnozy potrzeb. Prezentowały się one następująco:

1. Praca zespołowa nauczyciel – uczeń – rodzic podstawą sukcesu dydaktyczno-wychowawczego.
2. Wychowanie do wartości. Kształtowanie postaw prospołecznych uczniów.
3. Świadomość rodziców w sferze kształtowania właściwych zachowań dzieci.
4. Otwarty dialog nauczycieli w kierunku jednolitego i konsekwentnego działania wychowawczego.

Wspomaganie realizowane było od 20 października 2016 r. do 6 czerwca 2017 roku. Działania zaplanowane na podstawie opracowanych wniosków z diagnozy przybrały formę m.in.:

- szkoleń i warsztatów dla grona pedagogicznego, konsultacji indywidualnych oraz warsztatów dla uczniów, których tematem było radzenie sobie z emocjami;
- prezentacji zasobów Publicznej Biblioteki Pedagogicznej RODN „WOM” w Częstochowie w zakresie wychowania integralnego, kształtowania postaw prospołecznych u uczniów, jak również informacje dotyczące zasad indywidualnego korzystania nauczycieli i rodziców ze zbiorów biblioteki;
- lekcji bibliotecznych, których głównym celem było kształtowanie u uczniów postaw prospołecznych, kształtowanie wartości i prawidłowych zachowań.

Treści zawarte w scenariuszu zrealizowanej przeze mnie lekcji otwartej uwzględniają rozwój kompetencji kluczowych u uczniów, a w szczególności kształtowanie umiejętności społecznych i obywatelskich. Dotyczą one zdolności skutecznego i konstruktywnego uczestnictwa w życiu społecznym i zawodowym oraz angażowania się w aktywne i demokratyczne uczestnictwo, szczególnie w społeczeństwach charakteryzujących się coraz większą różnorodnością.

Scenariusz lekcji „Uczmy się tolerancji”

Uczestnicy: uczniowie klas V–VII

Czas: ok. 90 min

Cele zajęć:

- kształtowanie u uczniów postaw sprzyjających ich rozwojowi indywidualnemu i społecznemu, takich jak uczciwość, wiarygodność, odpowiedzialność, wytrwałość, poczucie własnej wartości, szacunek dla innych ludzi i kultura osobista;
- kształtowanie postawy obywatelskiej, postawy poszanowania tradycji i kultury własnego narodu, postawy szacunku dla innych kultur i tradycji oraz umiejętności zapobiegania dyskryminacji.

Uczeń:

- doskonalili umiejętności komunikacji, współpracy w grupie i zastosowania norm współżycia społecznego;
- wie, czym jest tolerancja i bycie tolerancyjnym, odrzucenie, osamotnienie – i jak temu przeciwdziałać;
- doskonalili umiejętność korzystania z różnych źródeł informacji;
- poznaje terminologię z zakresu szeroko rozumianej tolerancji;
- uczy się wyrozumiałości i postawy empatycznej.

Metody pracy z uczniami:

- dyskusja,
- praca w grupach,

- miniwykład konwersatoryjny,
- burza mózgów.

Formy pracy:

- praca w grupach,
- praca indywidualna.

Środki dydaktyczne (wykorzystane przez uczniów i przez nauczyciela):

- krzyżówka,
- mapa mentalna,
- karty pracy,
- słowniki,
- długopisy,
- magnesy,
- tablica magnetyczna,
- publikacja „Kompasik”,
- filmik [*Urodziny Maćka, czyli krótka historia o tolerancji*](#),
- tekst bajki terapeutycznej *Kłapouszek*,
- komputer z dostępem do internetu,

Przebieg zajęć

1. Powitanie. Nauczyciel wita uczniów i dzieli ich na cztery grupy, które rozwiązują krzyżówkę wprowadzającą do tematu lekcji z hasłem głównym „Tolerancja”. Hasła do krzyżówki są związane z terminologią biblioteczną (**zob. załącznik 1**).
2. Po rozwiązaniu krzyżówki nauczyciel przedstawia temat lekcji i pyta uczniów, czy uważają się za osoby tolerancyjne. Może się okazać, że nie wszyscy wiedzą, co to znaczy być tolerancyjnym i mają problemy ze zdefiniowaniem pojęcia tolerancji.
3. Mapa mentalna. Uczniowie w grupach wypisują skojarzenia ze słowem „tolerancja” (np. szacunek, wyrozumiałość, akceptacja itp.).
4. Nauczyciel pyta ponownie uczniów, jak zdefiniowaliby tolerancję, posługując się podanymi skojarzeniami. Uczniowie próbują sformułować definicję tolerancji. Następnie nauczyciel pyta uczniów, z jakich źródeł informacji korzystają, kiedy chcą wyjaśnić jakieś pojęcie. Uczniowie wymieniają różne źródła informacji (np. słowniki, encyklopedie tradycyjne oraz internetowe). Nauczyciel rozdaje uczniom słowniki dostępne w zbiorach biblioteki, a następnie prosi ich, aby pracując w grupach, wyszukali pojęcie „tolerancja”. Uczniowie odczytują i porównują definicje, które znaleźli w słownikach.
5. Rozmowa z uczniami na temat granic tolerancji i postawy asertywnej. Nauczyciel prosi uczniów o odpowiedź na pytanie: „Czy zawsze i w każdej sytuacji należy być tolerancyjnym i akceptować wszystkie zachowania?”. Uczniowie wymieniają sytuacje i zachowania, które nie powinny być tolerowane i akceptowane, np. przemoc fizyczną i psychiczną, brak szacunku wobec osób starszych lub niepełnosprawnych.

- Przy realizacji tego ćwiczenia należy ustalić kryterium wyznaczające granice tolerancji, np. ludzką krzywdę, troskę o zdrowie i bezpieczeństwo nasze oraz innych.
 - Ćwiczenie. Uczniowie mają za zadanie ocenić, które sytuacje i zachowania zapisane na wylosowanych przez nich karteczkach powinny być tolerowane i akceptowane, a które nie. Po kolei podchodzą do tablicy i umieszczają karteczki po odpowiedniej stronie (**zob. załącznik 2**).
 - Podsumowanie zadania. Tolerancja nie odnosi się do każdej sytuacji i zachowania, nie musimy się godzić na wszystko. Protestowanie przeciwko złu jest naszym obowiązkiem. Nie wolno tolerować takiego postępowania innych ludzi, które może być niebezpieczne i szkodliwe, zagrażając czyjemuś życiu lub zdrowiu.
6. Uczniowie mają za zadanie wyszukać inne pojęcia związane z tolerancją, takie jak dyskryminacja, stereotyp, uprzedzenie, rasizm, empatia albo akceptacja. Następnie odczytują głośno definicje tych pojęć.
7. Filmik pt. *Urodziny Maćka, czyli krótka historia o tolerancji* (10 min). Nauczyciel omawia treść filmu oraz poszczególne przedstawione w nim przypadki nietolerancji (nietolerancja w stosunku do osób innej narodowości, osób biednych, otyłych oraz niepełnosprawnych) .
- Ćwiczenie. „Krok naprzód” (szczegółowy opis tego zadania znajduje się w publikacji: <http://www.bc.ore.edu.pl/Content/185/Kompasik.pdf>).
Nauczyciel wybiera kilkoro uczniów, którzy wcielą się w wylosowane postaci, a pozostali uczestnicy obserwują. Po zakończeniu zadania następuje omówienie jego realizacji według opisu.
8. Podsumowanie zajęć. Nauczyciel podsumowuje treści zrealizowane w trakcie zajęć. Ponownie pyta uczniów o definicję tolerancji i o to, czy uważają się za osoby tolerancyjne. Poucza, że nie należy nikogo oceniać pochopnie na podstawie pierwszego wrażenia lub wyglądu oraz że nie należy nikogo dyskryminować z powodu jego pochodzenia, niepełnosprawności bądź „inności”. Należy natomiast szanować innych i ich poglądy, ponieważ każdy z nas ma prawo do własnego zdania.
9. Zakończenie. Bajka terapeutyczna z zakresu tolerancji i akceptacji drugiego człowieka *Kłapouszek* (**zob. załącznik 3**).

Podsumowanie

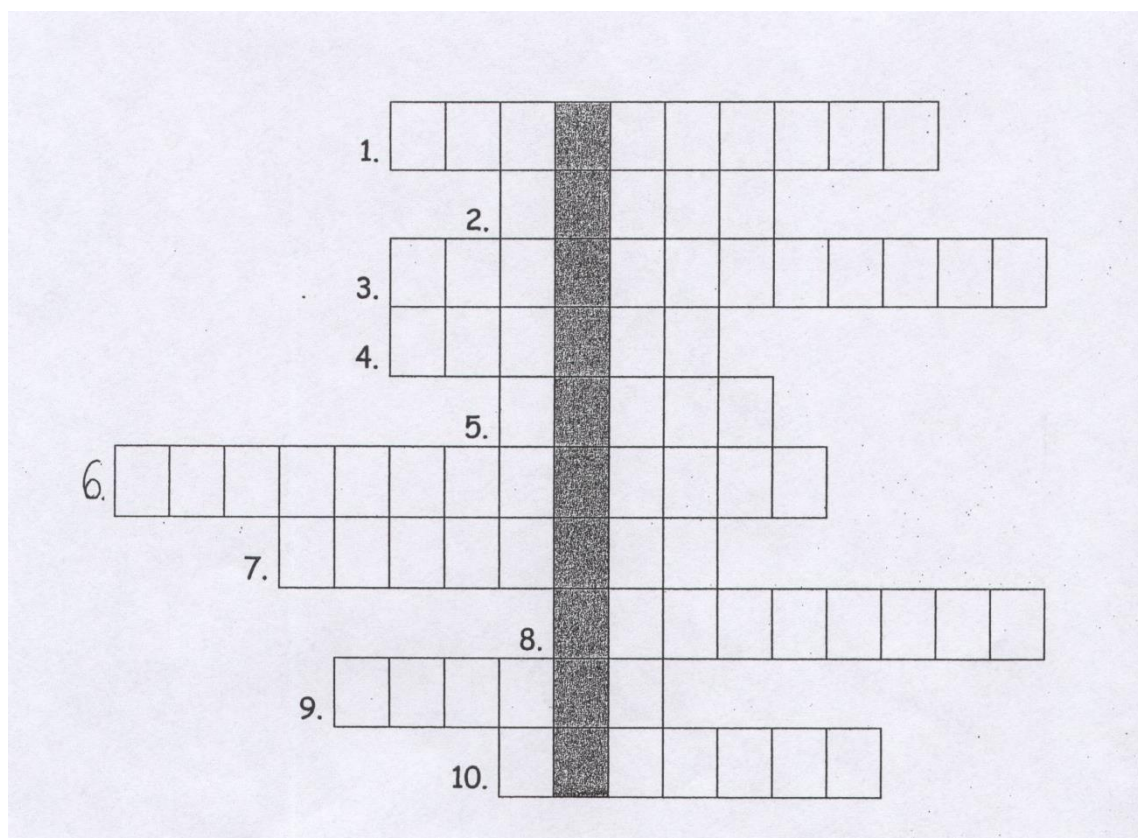
Jednym z efektów działań podjętych w ramach kompleksowego wspomagania w Szkole Podstawowej nr 1 im. Adama Mickiewicza w Krzepicach był fakt, iż nauczyciele skupili się na indywidualizacji pracy z uczniem w odniesieniu do kształtowania pożądanych postaw i wychowania do wartości.

Po przeprowadzonych przez mnie zajęciach, jak wynika to z wniosków ewaluacyjnych, uczniowie zaczęli dostrzegać problemy swoich kolegów, wykazywać zrozumienie w kwestii „inności” i doceniać wartości takie jak: wyrozumiałość, przyjaźń oraz empatia. Okazują sobie nawzajem szacunek, potrafią bezproblemowo współpracować i dzielić się wiedzą.

Ważnym wydarzeniem wpisującym się w ideę kształtowania postaw społecznych i budzenia empatii była także organizacja w szkole Dnia Przytulania i Dnia Uśmiechu – przedsięwzięć, które mają stać się tradycją.

Załączniki

Załącznik 1¹

1. Materiały audiowizualne (np. CD, DVD), które można wypożyczyć w bibliotece.

¹ Krzyżówkę można również wykonać w wersji interaktywnej w aplikacji LeaningApps: <https://learningapps.org/create?new=40?>.

2. Posiada je czytelnik w bibliotece, choć nie ma na nim pieniędzy.
3. Pracuje w bibliotece.
4. Drucek, który wypełniamy w bibliotece, aby otrzymać potrzebną książkę (może być papierowy lub elektroniczny).
5. Inaczej: gazety i czasopisma.
6. Miejsce w bibliotece, z którego można wypożyczać książki do domu.
7. Wielka sieć, w której zamiast pająka znajduje się np. katalog naszej biblioteki.
8. Osoba korzystająca z usług biblioteki.
9. Może być szkolna lub biblioteczna (zazwyczaj trwa 45 minut).
10. Zbiór informacji o książkach znajdujących się w bibliotece.

Załącznik 2

AKCEPTOWANIE LUDZI O INNYM KOLORZE SKÓRY NIŻ MY

AKCEPTOWANIE LUDZI UBIERAJĄCYCH SIĘ INACZEJ NIŻ MY

AKCEPTOWANIE INNYCH POGLĄDÓW NIŻ NASZE

AKCEPTOWANIE LUDZI CHORYCH LUB NIEPEŁNOSPRAWNYCH

ZGODA NA PROWADZENIE SAMOCHODU PO WYPICIU ALKOHOLU

ZGODA NA PRZEMOC FIZYCZNĄ I AGRESJĘ

ZGODA NA PICIE ALKOHOLU W SZKOLE

ZGODA NA PALENIE PAPIEROSÓW W SZKOLE

TOLERANCJĄ JEST....

TOLERANCJĄ NIE JEST...

Załącznik 3

Beata Kochaniak, Agnieszka Jaszczyk

Kłapouszek²

Pewnego słonecznego poranka Zajączek Skoczek wyszedł jak co dzień rano do szkoły. Był bardzo podekscytowany, ponieważ wiedział, że tego dnia przybędzie do szkoły nowy kolega.

Poprzedniego dnia Pani Sowa na lekcji opowiedziała dzieciom o nowym koledze, który był również zajączkiem. Dlatego Skoczek po drodze do szkoły kupił dla siebie i nowego kolegi soczyste i słodkie marchewki. Niewiele brakowało, a spóźniłby się na pierwszą lekcję, tak bardzo chciał wybrać najpiękniejsze i najsmaczniejsze marchewki.

Gdy wreszcie dotarł do szkoły, w klasie były już wszystkie zwierzęta, które z przejęciem dyskutowały o nowym koledze. Zajączek rozejrzał się po klasie i zobaczył siedzącego w ostatniej ławce małego, białego zajączka z oklapniętym uszkiem.

Skoczek pomyślał: „Jak on wygląda? Przecież wszystkie zające są szare i mają sterczące uszy! On mi się nie podoba, jest inny niż wszyscy. Nie potrzebuję takiego kolegi! A marchewki, które kupiłem, lepiej zjem sam albo ze starymi kolegami”.

Kłapouszek nic nie mówił, siedział skulony, przestraszony i smutny w swojej ławce. Żadne zwierzątko nawet nie spojrzało w jego stronę, pomimo tego, że wszyscy o nim mówili. Nowy czuł się okropnie samotny i myślał tylko o opuszczeniu szkoły i tych niemiłych kolegów.

Wkrótce rozpoczęła się lekcja matematyki i Pani Sowa zorganizowała konkurs polegający na liczeniu w pamięci. Zwierzątka bardzo się przestraszyły, bo do tej pory liczyły tylko za pomocą liczydła. Jednak wszystkie bardzo się starały, tym bardziej że zwycięzca miał otrzymać tytuł Leśnego Matematycznego Omnibusa.

Wszystkie zwierzęta chciały zdobyć ten tytuł, ale nikt się nie spodziewał, że najlepszym matematykiem w klasie zostanie niepozorny, niezauważany przez nikogo Kłapouszek.

Zwierzęta zawstydzili się swoim postępowaniem, ponieważ zrozumiały, że nie jest ważne, jak się wygląda, tylko jakim się jest.

² A. Jaszczyk, B. Kochaniak, *Czarodziejski pyłek, czyli metafora i bajka we wspomaganiu rozwoju małego dziecka*, Wydawnictwo Impuls, Kraków 2006, s. 31–32.